

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Zürjén *kis* 'вид шкуры'

A szó ismeretes az egész zürjén nyelvterületen: (DialSzl.) Lu., Kocs., AV., Ud., I., FV. (Krcs.) *kis* 'обивка лыж с нижней стороны, сделанная из шкуры ног лося или лошади (L., Kocs.), шкура с ног животных (AV., Ud., I.), шкура оленьих ног (I.), обувь из этой шкуры шерстью вверх (Ud.), низкая просмоленная обувь из необделанной шкуры (FV. [Krcs.]); (Komi. Jazv. Dial.) J. *kəs* 'шкура конских или лосиных ног, которой обивают лыжи' Vis. *küs* ua.; (SztSzlKomi) FV., Vm., I., Lu., AV., Pecs., Szkr., Ud. *кис* 'шкура с ноги животного (лося, лошади, оленя), обувь из этой шкуры'; (Fokos-Fuchs, SyrjWb.). Ud., Pr. *kis* 'Renntierfell unter dem Ski; Schuhe, gemacht aus dem Fell (der Haut) von Tieren (von Rindvieh) vom Kopf oder von den Beinen vom Knie ab (die Haut wird nicht verarbeitet) (Ud.), Fell vom Bein des Pferdes oder des Rindviehs (Haut mit Haaren), wird als Schuh getragen (Pr.)' összetételekben: V., Ud. *ker-kis* 'Fell vom Bein des Renntiers (V.), Fell vom Bein des Renntiers (damit werden die Skier überzogen, d. h. dieses wird unter den Skiern angebracht) (Ud.)', V., Ud., *líz-k.* 'Stück vom Renntierfell, mit dem die Skier überzogen werden, damit sie beim Bergsteigen nicht gleiten (V.), Fell unter den Skieren (Ud.)'.

A szó alapjelentése 'шкура с короткой густой жесткой шерстью, направленной в одну сторону (напоминающей ворс)' ['egy mentébe néző, sűrű, rövid, kemény szőrrel borított bőr (mely a szövet bolyhos oldalára emlékeztet)'] lehetett. Az ilyen prémet sí borítására szokták használni, mert az ily módon elkészített sí előrehaladásakor könnyen csúszik, hátrafelé viszont a bőrön levő szőr akadályozza, fékezi a mozgást. Ilyen célra alkalmas bőr néhány állatnak általában a lábészén, de a fején is van.

A zürj. *kis* szót egyeztették a hasonló jelentésű vog. *kwäät* stb., az osztj. *köwät*, *kepat* szókkal, valamint a finn *käpsä* 'jäniksen kápälä; paistettu lampan jalka' stb., vepsze *käps* 'ножка курицы' stb. szóval (vö. SKES.; COLLINDER, FUV.). A vog. *kwäät*, *kwät*, *kot* stb. szó magánhangzója ősv. *ü hangra megy vissza (vö. STEINITZ, WogVok. 277). A zürj. szónak az obi-ugor szóval való egybevetésének nincs akadályja. Ezzel szemben a finnsegi szókkal való egyeztetése kétségeket ébreszt. Mindenekelőtt a jelentés terén: az egyeztetett szók 'особый вид шкуры (головы или ног животного)', valamint 'нога, лапка' jelentése távol áll egymástól. Ezen kívül az egyeztetésnek hangtani nehézsége is van: a zürj. *ü*-nek a finnsegi nyelvekben általában *u*, *ü*, *ü* és nem *ä* felel meg (vö. E. ITKONEN: FUF. XXXI, 299–303).

A zürj. *kis* (Vis. *küs*) lehetséges, hogy egybevethető a votják *кусланы* (*kus-lal-*) 'тормозить' (Bor.) szóval. A zürj. *ü*-nek a votj.-ban gyakran felel

meg *u* (pl. zürj. *liä-* ~ votj. *luo* 'песок'; zürj. *miger* ~ votj. *migor* 'туловище'; zürj. *pičk-* ~ votj. *puš* 'внутренность' stb.). A permi szókat tehát óspermi **küs-* 'шкура с жестким ворсом, направленным в одну стороны' szóra lehet visszavezetni.

Felmerül a kérdés, szavunk nem vethető-e egybe a cseremisiz (МарРусскСл., szerk. В. А. Сзеребренныков) *küps* 'ворс (мелкие шерстинки в крестьянском сукне)', (PAAS.—SIRO) K. *küps* 'nukka vaatteessa; Flor (an der Kleidung)' szóval. Hangtani szempontból az egyeztetés kétségtelen: óspermi *ü (zürj. *i*, Vis. *ü*) hangnak a cser.-ben általában *ü* (*u*) felel meg (pl. zürj. *giž* 'ноготь' ~ cser. *küts* zürj. *mik* 'плотва' ~ cser. *müktö*; zürj. *pirni* 'зайти' ~ cser. *piras*; zürj. *piz* 'лодка' ~ cser. *puš* stb. — vö. E. ITKONEN: FUF. XXXI, 300). A szó előpermi előzményeként **küps-* 'ворс' szót tehetünk fel. A permi nyelvekben a *-p-* a dentális mássalhangzók (*s*, *ś*, *t*) előtt kiesett (vö. cser. *lups* ~ zürj. *lis-va* 'роса'; cser. *šoptar* ~ zürj. *seter* 'смородина' stb.).

A zürjén nyelvből a szó átment az oroszba: Szib. *kicá*, *кысá* Perm. *кисá*, *кысá* Volog. *кысовка* (vö. КАЛИМА: FUF. XVIII, 25).

V. I. LITKIN